

УДК 549.0

О.М. Пономаренко, Г.О. Кульчицька, Д.С. Черниш

Інститут геохімії, мінералогії та рудоутворення
ім. М.П. Семененка НАН України
03680, м. Київ-142, Україна, пр-т Акад. Палладіна, 34
E-mail: kulchechanna@gmail.com

СЛОВНИК УКРАЇНСЬКИХ НАЗВ МІНЕРАЛЬНИХ ВИДІВ У ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРИ

Мета статті — привернути увагу до нового веб-ресурсу "Мінералогічна енциклопедія України" з доменом <http://mineralopediainkraine.com>. Показано, що на нинішній час мережні видання мають значні переваги перед друкованими. Вони дають змогу і поновлювати інформацію про мінерали, миттєво виправляти помилкові дані, знайомитись із думкою читачів і навіть залучати останніх як авторів. Головну увагу привернуто до Словника українських назв мінералів, викладеного на веб-сайті для загального обговорення і опитування. Оскільки назви мінеральних видів, затвержені Міжнародною мінералогічною асоціацією, записані літерами розширеної латиниці, існують певні труднощі щодо запису їх кирилицею. В Україні до них додаються труднощі, зумовлені змінами з 1990 р. в українському правописі й законодавстві. Упорядники Словника зберегли без змін українські назви мінералів, що були відомі до 1990 р., записали з урахуванням змін до правопису назви мінеральних видів, відкритих пізніше. Для опитування підготовлено два пакети питань. Один із них стосується способу запису латиницьких назв кирилицею: через транскрипцію, як це робилося раніше, чи транслітерацією? На думку упорядників, більшу перевагу дає пряма транслітерація літер латинської абетки, без врахування мови запозичення. Інший пакет питань стосується правопису назв мінеральних видів українською мовою залежно від часу їх відкриття. Остаточне рішення, що буде базуватися на результатах опитування, залишається за термінологічною комісією.

Ключові слова: мінерал, енциклопедія, словник назв, транслітерація, правопис, веб-сайт.

Останній і єдиний натеper "Мінералогічний словник", що містить назви мінералів трьома мовами — українською, російською і англійською, вийшов друком ще у 1975 році з ініціативи академіка Євгена Лазаренка [8]. З того часу число відкритих видів збільшилося удвічі, змінилася номенклатура багатьох із них і навіть їхні назви, на що неодноразово зверталася увага [7, 10, 11]. Однак жодного нормативного словника українською мовою, який охоплював би усі відомі мінеральні види, а не лише найбільш поширені, за цей час не було створено.

Надання українській мові в 1991 р. статусу державної сприяло тому, що частка україномовних публікацій у наукових журналах геолого-мінералогічного спрямування постійно збільшується. Спостерігається чітка тенденція домінування їх над російськомовними на тлі

незначного збільшення числа статей англійською мовою. Потреба створення наукової термінології державною мовою стає все актуальнішою. Найбільше це стосується назв мінералів. Оскільки мінерал, як структурна одиниця земної кори, лежить в основі всіх наук про Землю, питання мінералогічної термінології турбують не лише мінералогів. Потреба у створенні нормативного словника назв мінералів українською мовою стала загально очевидною, як і необхідність змінити підхід до оприлюднення зібраних даних.

Мінералогія в інформаційному просторі. Інтенсивний розвиток мінералогічної науки сприяє тому, що друковані видання на кшталт мінералогічних словників і енциклопедій часто застарівають вже під час процесу підготовки до друку, а через кілька років перетворюються на макулатуру. Для прикладу, "Минералогический словарь", що побачив світ порівняно недавно [4], вже можна вважати застарілим, не

кажучи про більш давні видання. Частина інформації у словнику стала недостовірною через суттєві зміни, що мали місце в номенклатурі мінералів за останні роки. До того ж, до нього не ввійшло близько тисячі (700—800) нових мінеральних видів, відкритих після 2008 р. Явну перевагу над друкованою продукцією мають *on-line* видання.

Бурхливий розвиток інформаційних технологій не обминув і мінералогію. Різноманітна інформація про мінерали, перевірена і неперевірена, закинута нині у всевітню мережу, дані про мінерал можна отримати в будь-якій точці планети за допомогою кишенькового гаджета. У мережі існує безліч веб-сайтів різними мовами, що пропонують енциклопедичні знання з мінералогії — від назви мінералу, структури і хімічного складу до поширення на планеті і вартості штуфів. Перевага *on-line* довідників у тому, що вони мають можливість майже миттєво реагувати як на появу нової інформації, так і на її зміну. Такі довідники дають змогу оновлювати інформацію, доповнювати її та виправляти недостовірні дані. Більше того, через форуми виникає зворотній зв'язок із читачами. Вони можуть висловити власну думку про достовірність даних, зробити критичні зауваження, на окремих сайтах читачі стають співавторами інформації, доповнюючи відомості про мінерал. Потреба в постійному оновленні інформації існує, оскільки завдяки розвитку інструментальної бази з'являються нові можливості уточнити склад мінералу, його структуру, особливості генезису. Це стосується не лише недавно відкритих видів, трансформації зазнають дані про давно відомі мінерали, так звані *grandfathered* (дозаконні) види. Змін зазнає номенклатура мінералів, внаслідок чого одні види перевизначено, інші отримали нову назву [10]. Стара назва тепер може належати мінералові дещо іншого хімічного складу. Щоб йти в ногу з часом мінералогічні словники також потрібно редагувати і оновлювати.

Не останню роль відіграє обсяг інформації. *On-line* довідники можуть вмістити її набагато більше, вони не обмежені високою ціною кольорового друку, дають можливість легко "конспектувати" цікавий матеріал, скачуючи його у свій гаджет. Попри всі прогнози число нових мінеральних видів, що відкривають у світі щорічно, не лише не зменшується, а прогресивно зростає [5]. Один із чинників, що сприяє цьому, — розширення правила щодо визначення

нового виду [9, 16, 17]. Це призвело до збільшення числа окремих видів у межах однієї серії мінералів. Натепер існує понад 5,1 тис. затверджених назв мінералів і десятки тисяч термінів, що належать синонімам, відмінам, дискредитованим назвам видів. Підготовлений рекламним відділом Національної академії наук (НАН) України сигнальний екземпляр словника пропонує сучасних назв мінералів, що містив близько 10 тис. термінів українською й російською мовами і написаних латиницею, зайняв три томи формату А5, тоді як в електронному форматі його обсяг не перевищував 30 Мб. Словник містив лише стислу інформацію про мінерал, абсолютно недостатню для повної характеристики виду. Для мінералу, знахідки якого відомі в Україні, характеристика мала би бути ширшою і містити схему його поширення, історію відкриття, регіональні особливості хімічного складу і фізичних властивостей, перелік публікацій на цю тему тощо. Оскільки регіональне вивчення мінералогії України з року в рік прискорюється, то ймовірність старіння такої інформації також зростає. До того ж великий обсяг матеріалу вимагає автоматизованої системи пошуку необхідної інформації, а для цього важливо, щоб головні мінералогічні поняття не були двозначними.

Веб-сайт "Мінералогічна енциклопедія України" <http://mineralopediaukraine.com>. Ідея створення багатотомного зведення з мінералогії належить основоположнику регіональної мінералогії України академікові Євгену Лазаренку. На жаль, він не встиг її втілити в життя. Пізніше були неодноразові спроби реалізувати видання "Мінералогічної енциклопедії України" (МЕУ) [10], однак вони не мали успіху. Справа зрушилася з місця, коли в НАН України була затверджена бюджетна тема, що мала завершитися публікацією МЕУ. Робота над темою висвітлила дві проблеми: 1) створення МЕУ неможливе без затвердження нормативного словника українських назв мінералів; 2) враховуючи обсяг матеріалу й мінливість інформації перевагу слід віддати мережній (*on-line*) формі МЕУ. За допомогою Євгенії Євгенівни Лазаренко — дочки відомого академіка, яка вже тривалий час активно підтримує Українське мінералогічне товариство [2], був зареєстрований домен і розроблено програмне забезпечення для сайта. Залишилося затвердити нормативні назви мінералів українською мовою. Однак ця робота ще попереду.

Труднощі мінералогічної термінології. Ситуація, що склалася з утворенням назв мінералів, не має аналогів у інших науках, де існують такі таксономічні одиниці як види й індивіди. На світанку розвитку мінералогії нові мінерали називали за їхніми фізичними властивостями або за місцезнаходженням. Пізніше, з розвитком хімії, за допомогою назви акцентували увагу на хімічному складі. Ще пізніше стали називати мінерали на честь міфічних і реальних осіб, щоб віддати їм шану. Тоді як хіміки вже давно перейшли на раціональну номенклатуру, відмовившись від тривіальних назв, що не несуть інформації про склад і структуру речовини, мінералоги продовжують тиражувати складні для запам'ятовування ірраціональні назви мінералів, утворені від маловідомих географічних назв, прізвищ осіб різної національності, назв компаній і рудників, абрєвіатури прізвищ, організацій і навіть ювілейних подій. Можна сказати, що на відміну від інших наук, в яких основи систематики вже склалися, в мінералогії пошук принципів ще триває.

Як відомо, згідно з правилами Міжнародної мінералогічної асоціації (*International Mineralogical Association — IMA*) [9, 17], назву мінералу дає автор, записує її літерами латинської абетки, а Комісія з нових мінералів, номенклатури і класифікації (*Commission on New Minerals, Nomenclature and Classification — CNMNC*) при *IMA* лише затверджує її. Особливих вимог авторам Комісія не висуває, окрім трьох: 1) назва мінералу має складатися з одного слова, навіть якщо джерело містить більше слів (*andreyivanovite* від *Andrey Ivanov*); 2) бути милозвучною, що не завжди досягається в іншій мові (порівняйте *blodite* і ब्लодит); 3) орфографія джерела повинна бути збережена. Остання вимога створює найбільші труднощі у разі утворення кирилических синонімів латинописних термінів.

Усупереч поширеній думці, затверджені *CNMNC* назви мінералів не належать до англійських термінів, хоча таких там більше половини. За правилом *IMA* [9, 17], якщо назва мінералу утворена за географічним або персональним принципом, її написання має повністю збігатися з правописом джерела назви. Оскільки мінерали відкривають у різних країнах, на території яких функціонують свої мови, назву мінералу записують національною мовою і використовують для цього літери розширеної латиниці з абетки цієї мови. Таким чином у назвах мінералів з'явилися терміни з діа-

критичними знаками (*baličžuničite, nováčekite, nyboite, väyrynenite*). Якщо на початку роботи комісії при *IMA* в назвах мінералу використовували лише ті діакритичні знаки, що суттєво змінювали вимову слова [14], то пізніше термін записували з усіма значками. Більше того, було переглянуто, очевидно, на прохання національних комісій з номенклатури, назву раніше затверджених видів. Унаслідок чого правопис затверджених назв на сайті <http://pubsites.uws.edu.au/ima-cnmnc/> постійно оновлюється, а біля реєстраційного номера мінералу з'являється позначка *Rn* (перейменовано). Наприклад, за три місяці 2016 р. змінився правопис назви восьми мінеральних видів через заміну літер: шість термінів отримали значок на літеру "é", два терміни його втратили. На ці зміни в правописі назв мінералів слід звертати увагу авторам наукових статей, коли ми хочемо бути рівноправними учасниками міжнародної мінералогічної спільноти. Якщо на території країни функціонує мова, що послуговується іншими абетками (кирилицею, івритом, арабською, ієрогліфами), назва мінералу має бути записана літерами латинської абетки за допомогою стандарту транслітерації, затвердженого в цій країні.

Запис назв мінералів кирилицею. Найскладнішим є зворотній процес — записати латинописні терміни літерами кирилиці. Саме процес утворення кирилических синонімів назв мінералів множить число помилкових термінів, ускладнюючи працю мінералогів і літредакторів, роботу електронних баз даних [6]. Число помилкових кирилических синонімів дійсно дуже велике — кожен 7—10 термін у словнику [4] позначено як помилковий внаслідок різночитання назви мінералу, написаного латиницею [11].

Існують два підходи до утворення кирилических синонімів: транслітерація — запис через орфографію, і транскрипція — запис через вимову. Аналіз авторитетних словників [4, 8, 12, 13] показав, що в колишньому Радянському Союзі не було однозначного підходу до утворення кирилических синонімів, ні в російській, ні в українській мовах, хоча перевага залишилася за транскрипцією. Цей принцип зберігається і надалі. Це підтверджують щорічні зведення "*Новые минералы*" на сторінках часопису "*Записки Всероссийского минералогического общества*". Щоб записати літерами кирилиці вимову назви мінералу необхідно знати: 1) по-

ходження назви; 2) мову запозичення і правило транскрибування (читання) з цієї мови; 3) стандарт транслітерації, якщо це нелатинописна мова, і правило читання транслітерованих текстів. Навіть у такому випадку результат може бути неоднозначним. Як можна записати кирилицею назву мінералу *moëloite*, названого на честь італійського хіміка *Ives Moëlo*, коли літери "ë" навіть нема в італійській абетці? А деякі назви, навпаки, можна прочитати різноманітними способами, як це трапилося з терміном *coesite* [6].

Запис назв мінералів літерами української абетки. Успішне функціонування вітчизняної мінералогічної науки можливе лише в контексті світової. Оскільки назву мінерального виду, записаного латиницею, затверджує *CNMNC*, важливо однозначно передавати її літерами української абетки, створивши нормативний словник українських синонімів латинописних назв мінеральних видів. До проблем, які при цьому виникають, неодноразово приверталася увага [6, 7, 11].

Відсутність нормативних назв гальмує створення електронних баз даних мінералів, перешкоджає впровадженню пошукових систем. В еру комп'ютеризації заміна навіть однієї літери в назві призведе до спотворення інформації та утруднення її пошуку. Вітаючи збереження словникового запасу мови, ми повинні, однак, одні терміни визнати нормативними, а інші перевести у ранг синонімів.

До загальних проблем, що виникають у разі заміни латинописних назв мінералів на кириличні, в українській мові додаються ще пов'язані зі змінами в правописі і законодавстві. З часу виходу "Мінералогічного словника" змінилися правила написання назв мінералів національною мовою: Кабінетом Міністрів України (КМУ) затверджено літеру "г" в українській абетці (1990), змінився правопис слів іноземного походження (1993—2012), розроблено новий Держстандарт України щодо назв хімічних елементів і простих речовин (1994), Міністерством освіти і науки України ухвалено рекомендації щодо транслітерування власних назв, поданих іноземними мовами (2001), КМУ затверджено стандарт транслітерації українського алфавіту латиницею (2010). Якщо дотримуватись змін, то в більшості назв мінералів потрібно зберігати подвоєння приголосних, чого раніше не робилося. Латинські "g", "h" і "w" слід передавати через українські "г", "г"

і "в", відповідно, (раніше через "г", "х" і "у"). Змінили свою назву деякі хімічні елементи, що автоматично позначиться на назвах, які походять від хімічного складу мінералу. Перед мінералогічною спільнотою України постало питання наскільки широко вводити в дію ці зміни? Частина мінералогів вважає за потрібне радикально змінити назви усіх мінералів без винятку (гіпс, арагоніт, аланіт, голмквістит замість раніше вживаних гіпс, арагоніт, аланіт, холмквістит) і вже активно впроваджує нові назви у друкованих [3] і мережних (http://uk.wikipedia.org/wiki/Мінерали_України) виданнях. Інші пропонують підходити до вирішення проблеми більш помірковано і застосовувати нові правила лише до тих назв мінералів, що були затверджені після внесення відповідних змін у законодавство України, тобто після 1990 р. Існують також прихильники повної відмови від українських назв мінералів, пропонується використовувати лише їхні латинописні назви. Думку поміркованої частини мінералогів підтримують упорядники Словника українських назв мінералів, виставленого для обговорення на веб-сайті <http://mineralopediaukraine.com>. Мета обговорення — напрацювати стандартний підхід до передавання літерами української абетки латинописних назв мінеральних видів і після дискусії та опитування створити нормативний Словник українських назв мінеральних видів і різновидів.

Словник українських назв мінералів on-line. У Передмові до Словника зазначено, що упорядники намагалися внести якомога менше змін до і без того складної мінералогічної термінології. Тому перелік українських назв мінералів сформовано таким чином: правопис термінів, що існували до 1990 р., не змінено, пізніше затверджені латинописні назви мінералів передано літерами української абетки згідно з новим правописом і новими правилами транслітерації. Назви мінералів, які існували до 1990 р., упорядники вважають історичними термінами, що за тривалий час перейшли вже в інші словники і довідники, і нема потреби їх змінювати. Історичні терміни запозичені з двох джерел. Українські назви мінералів, що були відкриті до 1975 р., перенесені із "Мінералогічного словника" [8], незалежно від того збігаються вони чи ні з відповідними термінами російською мовою. Назви мінералів, відкритих між 1975 і 1990 рр., запозичені з єдиного на той час "Словаря минеральных видов" [13], виданого

російською мовою. Відповідні українські терміни для мінералів утворені "калькуванням" з російської мови, як зазвичай тоді робилося в українських видавництвах, і записані відповідно до чинного на той час українського правопису. Саме правопис історичних назв мінералів спричиняє дискусію і тому потребує широкого обговорення.

Назви мінеральних видів, що були затверджені або перейменовані після 1990 р., записані українською мовою відповідно до змін у правописі, нової номенклатури хімічних елементів і простих речовин, з використанням нових стандартів транслітерації й транскрипції. Зберігаючи традицію, вони утворені від затверджених *ІМА* латинописних термінів шляхом транскрибування. Такий підхід не видається упорядникам задовільним. Оскільки попри всі труднощі транскрипції, яка вимагає детальної інформації щодо походження назви, мови запозичення та застосованого стандарту транслітерації й не завжди призводить до однозначного результату, така інформація може бути певний час важкодоступною або недоступною взагалі. Адже у своїх зведеннях і на сайті (<http://nrmima.nrm.se/>), і в друкованому вигляді [15] *CNMNC* повідомляє лише назву мінералу, місцезнаходження, головні дані про структуру і склад мінералу. Про походження назви мінералу можна довідатися лише з повноцінної статті, яка виходить із деяким запізненням (через рік і більше) або може бути опублікована лише у важкодоступних національних виданнях. Як приклад, можна навести історію, яка склалася зі симферитом (*simferite*). Цей мінерал був відкритий на території України, зареєстрований *ІМА* у 1989 р., затверджений у 1993 р. і лише у 2005 році була опублікована розширена стаття про нього [1]. З неї випливало, що назва мінералу походить від грецького слова "гостинний". Але ще тривалий час міжнародні видання трактували її як похідну від назви м. Сімферополь.

Отже, після оприлюднення латинописної назви новозатвердженого мінералу певний час існує невизначеність щодо орфографії її українського синоніму. Якщо в цей період виникає потреба написати термін українською, кожний автор чинить на власний розсуд. Здебільшого робиться транскрипція з англійської мови або запис за одним із стандартів транслітерації. Число помилкових термінів знову множиться. Прикладів таким чином утворених назв, які

вже стали історичними, у переліку мінералів чимало. На нашу думку, найбільш прийнятним є спосіб транслітерації — запис літер латиниці у назві мінералу відповідними літерами української абетки за стандартом КМУ 2010 року, незалежно від мови запозичення терміну. Цей спосіб передбачає збереження орфографії латинописної назви. Адже правило *ІМА* в разі запису назви мінералу латиницею вимагає зберегти саме орфографію джерела назви [17]. Очевидно, так само треба діяти в разі зворотного процесу. Цілком ймовірно, що такий підхід не знайде одностайної підтримки мінералогів, тому він також потребує обговорення.

Таким чином, упорядники Словника винесли для опитування і обговорення два пакети запитань: 1. Чи вважаєте Ви за необхідне узгодити правопис українських назв мінералів зі змінами в правописі слів іноземного походження:

- усіх мінералів незалежно від дати відкриття?

- лише тих мінералів, що не увійшли до "Мінералогічного словника" Є. Лазаренка і О. Винар (1975)?

- лише тих мінералів, що були відкриті після внесення змін до українського правопису?

2. Яким чином надалі передавати українською мовою затверджені назви нових мінералів, записані латиницею?

- транскрибуванням, тобто записувати літерами української абетки вимову терміну, зберігаючи традицію?

- транслітеруванням, тобто передавати лише орфографію терміну незалежно від мови запозичення?

Бажано також обговорити ще низку питань, які з технічних причин не стали предметом опитування. Перше з них стосується переліку історичних назв мінералів. У "Мінералогічному словнику" [8] є ряд термінів, кириличні форми яких визнано помилковими, тоді як російськомовний словник [4] саме такі форми вважає правильними. Наприклад, українською: гарлбатит, гоуліт, коусит; російською: *херлбатит*, *хоулиит*, *коэсит*. Які з них вважати нормативними для української мови? Прийняті "Мінералогічним словником" чи більш поширені "кальки" з російських термінів?

Друге питання стосується орфографії складних термінів — назв мінералів, утворених із кількох слів. Правило *ІМА* вимагає писати назву одним словом, однак не забороняє вжива-

ти дефіс. Більше того, в нових класифікаціях, розроблених *CNMNC*, його вживають все частіше для позначення хімічних і структурних аналогів раніше відкритих мінералів із тривіальною назвою (*potassic-hastingsite*; *clino-holmquistite*). Упорядники Словника пропонують вживати дефіс у всіх випадках, коли мінерал є хімічним або структурним аналогом. Це не лише полегшує вимову складної назви, це дає змогу відрізнити аналоги від просто подібних за назвою мінералів. Для прикладу, *mangano-mangani-ungarettiite* — це Mn-аналог унгареттіїту, *arseniosiderite* — це мінерал As і Fe, що не має зв'язку із сидеритом, а *molybdophyllite* навіть молібдену не стосується, це мінерал Pb. Розширене вживання дефісу у назвах мінералів набагато полегшить їх запам'ятовування.

Ще одне питання стосується уніфікації префіксів у назвах хімічних аналогів. Розмаїтими є латинописні префікси від назви хімічних елементів: *kali-*, *kalio-* і *potassic-*; *natro-* і *sodic-*; *fluor-* і *fluoro-* тощо. В українських назвах мінералів розмаїтість лише зростає. Оскільки уніфікація префіксів також у компетенції вітчизняних мінералогів, то не зайве почути їхню думку з цього питання. Як вважають упорядники, назви мінералів повинні легко вимовля-

тися і запам'ятовуватися, їхнє утворення має бути логічно обґрунтованим.

Існує ще ряд дрібніших питань, на кшталт того, як записувати назви мінералів, коли транскрипція джерела вже історично склалася. Наприклад, термін *cornwallite* походить від назви графства в Англії. Українськими синонімами цього терміну можуть бути корнвалліт, корнуоліт, корнуолліт, корнволіт чи корнуелліт, оскільки існує п'ять різних варіантів написання назви графства. Це ще один аргумент за пряму транслітерацію терміну. Якщо перевагу буде надано способу транслітерації через орфографію, такі питання відпадуть.

Розміщення Словника *on-line* дозволяє донести до читачів не лише думку упорядників. Зворотний зв'язок дає можливість почути думку читачів. Важливо, щоби якомога більше читачів, в діяльності яких мінералогія посідає важливе місце, висловили свою думку з цього приводу. Особливо мінералогів-початківців, за якими майбутнє науки. Останнє слово буде за авторитетною національною Комісією з мінералогічної термінології під егідою Українського мінералогічного товариства, яку, як сподіваємося, колись все-таки буде створено. Інакше мінералогічна наука погрузне у термінологічному "смітті", що явно не піде їй на користь.

ЛІТЕРАТУРА

1. Байраков В.В., Якубович О.В., Симонов М.А., Борисовский С.Е., Зиборова Т.А. Симферит $\text{Li}(\text{Mg}, \text{Fe}^{3+}, \text{Mn}^{3+})_2 \times [\text{PO}_4]_2$ — новий мінерал // Мінерал. журн. — 2005. — 27, № 2. — С. 112—120.
2. Вальтер А.А. Євгенія Лазаренко — мінералог і благодійниця Українського мінералогічного товариства // Зап. Укр. мінерал. т-ва. — 2015. — 12. — С. 159—162.
3. Гірничий енциклопедичний словник. В 2 т. / За заг. ред. В.С. Білецького. — Донецьк : Схід. вид. дім. — Т. 1. — 2001. — 512 с. ; Т. 2. — 2002. — 632 с.
4. Кривовичев В.Г. Минералогический словарь. — СПб. : Изд-во С.-Петербург. ун-та, 2008. — 556 с.
5. Кульчицька Г., Павлишин В. Мінералогія України в контексті мінералогії світу // Мінерал. зб. — 2014. — № 64, вип. 1. — С. 25—32.
6. Кульчицька Г., Черниш Д. Створення електронних баз даних мінералів: застереження від помилок // Фундаментальне значення і прикладна роль геологічної освіти і науки : Матеріали міжнар. наук. конф. (Львів, 7—9 жовт. 2015 р.). — Львів : Вид-во Львів. нац. ун-ту, 2015. — С. 131—133.
7. Кульчицька Г.О., Черниш Д.С. Про утворення українських назв мінералів // Зап. Укр. мінерал. т-ва. — 2015. — 12. — С. 136—147.
8. Лазаренко Є.К., Винар О.М. Мінералогічний словник. — К. : Наук. думка, 1975. — 773 с.
9. Никель Эрнест, Мандарино Джозеф. Порядок рассмотрения материалов, представленных в Комиссию по новым минералам и названиям минералов при Международной минералогической ассоциации, и некоторые вопросы минералогической номенклатуры // Минерал. журн. — 1989. — 11, № 1. — С. 51—86.
10. Пономаренко О.М., Кульчицька Г.О. Упорядкування номенклатури мінеральних видів у зв'язку з підготовкою "Мінералогічної енциклопедії України" // Мінерал. журн. — 2015. — 37, № 2. — С. 3—12.
11. Пономаренко О.М., Кульчицька Г.О., Черниш Д.С. Упорядкування українських назв мінеральних видів у зв'язку з підготовкою "Мінералогічної енциклопедії України" // Мінерал. журн. — 2015. — 37, № 3. — С. 3—14.
12. Російсько-український словник наукової термінології : Математика. Фізика. Техніка. Науки про Землю та Космос / В.В. Гейченко, В.М. Завірюхіна, О.О. Зеленюк, В.Г. Коломієць, М.І. Кратко, В.В. Тельнюк-Адамчук, М.П. Хоменко / Відп. ред. Ю.О. Митропольський. — К. : Наук. думка, 1998. — 892 с.

13. Флейшер М. Словарь минеральных видов ; Пер. с англ. — М. : Мир, 1990. — 206 с.
14. Burke E.A.J. Tidying up Mineral Names: an IMA-CNMNC Scheme for Suffixes, Hyphens and Diacritical marks // *Miner. Rec.* — 2008. — **39** (2). — P. 131–135.
15. Hålenius U., Hatert F., Pasero M., Mills S.J. IMA Commission on New Minerals, Nomenclature and Classification (CNMNC) NEWSLETTER 33. New minerals and nomenclature modifications approved in 2016 // *Mineral. Mag.* — 2016. — **80** (6), pp. 1135–1144. — DOI: <https://doi.org/10.1180/minmag.2016.080.085>
16. Hatert F., Burke E.A.J. The IMA-CNMNC dominant-constituent rule revisited and extended // *Can. Miner.* — 2008. — **46**. — P. 717–728. — DOI: <https://doi.org/10.3749/canmin.46.3.717>
17. Nickel E.H., Grice J.D. The IMA Commission on new minerals and mineral names: Procedures and guidelines on mineral nomenclature // *Can. Miner.* — 1998. — **36**. — P. 3–16.

Надійшла 24.01.2017

REFERENCES

1. Bayrakov, V.V., Yakubovich, O.V., Simonov, M.A., Borisovsky, S.E. and Ziborova, T.A. (2005), *Mineral. Journ. (Ukraine)*, Vol. 27, No 2, Kyiv, UA, pp. 112-120.
2. Välter, A.A. (2015), *Zap. Ukr. Mineral. tov-va*, Vol. 12, Kyiv, UA, pp. 159-162.
3. Biletskyy, V.S. (ed.) (2001), *Mining encyclopaedic dictionary*, Vol. 1, Eastern Publ. House, Donetsk, UA, 512 p., Vol. 2, 632 p.
4. Krivovichev, V.G. (2008), *Mineralogical glossary*, St.-Petersburg Univ. Publ. House, St.-Petersburg, RU, 556 p.
5. Kulchytska, H. and Pavlyshyn, V. (2014), *Mineral. zb.*, No 64, Vyp. 1, Lviv, UA, pp. 25-32.
6. Kulchytska, H. and Chernysh, D. (2015), *Materialy mizhnar. nauk. konf., Lviv, 7-9 zhovt. 2015*, I. Franko Lviv Univ., Lviv, UA, pp. 131-133.
7. Kulchytska, H. and Chernysh, D. (2015), *Zap. Ukr. Mineral. tov-va*, Vol. 12, Kyiv, UA, pp. 136-147.
8. Lazarenko, Ye.K. and Vynar, O.M. (1975), *Mineralogical Dictionary*, Nauk. dumka, Kyiv, UA, 773 p.
9. Nickel, Ernest and Mandarino, Joseph (1989), *Mineral. Journ. (Ukraine)*, Vol. 11, No 1, Kyiv, UA, pp. 51-86.
10. Ponomarenko, O.M. and Kulchytska, H.O. (2015), *Mineral. Journ. (Ukraine)*, Vol. 37, No 2, Kyiv, UA, pp. 3-12.
11. Ponomarenko, O.M., Kulchytska, H.O. and Chernysh, D.S. (2015), *Mineral. Journ. (Ukraine)*, Vol. 37, No 3, Kyiv, UA, pp. 3-14.
12. Geychenko, V.V., Zaviryuhina, V.M., Zelenyuk, O.O., Kolomiets, V.G., Kratko, M.I., Telnyuk-Adamchuk, V.V. and Homenko, M.P. (1998), *The Russian-Ukrainian dictionary of scientific terminology. Mathematics. Physics. Tech. Earth Sciences and Space*, in Mitropolsky, Yu.O. (ed.), Nauk. dumka, Kyiv, UA, 892 p.
13. Fleischer, M. (1990), *Glossary of Mineral Species*, Mir, Moscow, RU, 206 p.
14. Burke, E.A.J. (2008), *Miner. Rec.*, Vol. 39 (2), pp. 131-135.
15. Hålenius, U., Hatert, F., Pasero, M. and Mills, S.J. (2016), *Mineral. Mag.*, Vol. 80, Is. 6, pp. 1135-1144, DOI: <https://doi.org/10.1180/minmag.2016.080.085>
16. Hatert, F. and Burke, E.A.J. (2008), *Can. Miner.*, Vol. 46, pp. 717-728, DOI: <https://doi.org/10.3749/canmin.46.3.717>
17. Nickel, E.H. and Grice, J.D. (1998), *Can. Miner.*, Vol. 36, pp. 3-16.

Received 24.01.2017

А.Н. Пономаренко, А.А. Кульчицкая, Д.С. Черныш

Институт геохимии, минералогии и рудообразования
им. Н.П. Семеновко НАН Украины
03680, г. Киев-142, Украина, пр-т Акад. Палладина, 34
E-mail: kulchechanna@gmail.com

СЛОВАРЬ УКРАИНСКИХ НАЗВАНИЙ МИНЕРАЛЬНЫХ ВИДОВ В ИНФОРМАЦИОННОМ ПРОСТРАНСТВЕ

Цель статьи — привлечь внимание к новому веб-ресурсу "Мінералогічна енциклопедія України" с доменом <http://mineralopediaukraine.com>. Показаны преимущества, существующие при замене печатных изданий сетевыми. Последние позволяют дополнять и обновлять информацию о минералах, мгновенно исправлять ошибочные данные, узнавать мнение читателей и даже привлекать их в качестве авторов. Основное внимание в статье уделено Словарю украинских названий минералов, представленному на веб-сайте для общего обсуждения и опроса мнения. Поскольку названия минералов, утверждаемые Международной минералогической ассоциацией, записаны с помощью расширенной латиницы, существуют определенные сложности записи их кириллицей. В Украине к этому добавляются сложности, обусловленные изменениями с 1990 г. в украинском правописании и законодательстве. Составители Словаря сохранили неизменными украинские названия минералов, которые были известны до 1990 г., и записали с учетом изменений в правописании таковые для минералов, открытых позже. Для изучения читательского мнения подготовлены два пакета вопросов. Один из них относится к способу записи латинизированных названий минералов кириллицей: путем транскрипции, продолжая традицию, или транслитерацией? По мнению составителей, прямая транслитерация букв латинского алфавита, независимо от языка заимство-

вания, предпочтительней. Второй пакет вопросов относится к правописанию названий минеральных видов на украинском языке в зависимости от времени их открытия. Окончательное решение, с учетом результатов опроса, примет терминологическая комиссия.

Ключевые слова: минерал, энциклопедия, словарь названий, транслитерация, правописание, веб-сайт.

O.M. Ponomarenko, H.O. Kulchytska, D.S. Chernych

M.P. Semenenko Institute of Geochemistry, Mineralogy
and Ore Formation of the NAS of Ukraine
34, Acad. Palladin Av., Kyiv-142, Ukraine, 03680
E-mail: kulchechanna@gmail.com

ON-LINE GLOSSARY OF UKRAINIAN MINERAL NAMES

The aim of the paper is to draw attention to new web resource *Mineralogical Encyclopedia of Ukraine* with <http://mineralopediaukraine.com> domain. It is shown that today online publications have significant advantages over prints. They allow supplementing and updating the information on minerals, correct in a moment any erroneous data, acquainted with the readers' opinion and even engage them as authors. Main attention is drawn to the *Glossary of Ukrainian Mineral Names* posted on the website for public discussion and questioning. As the names of the mineral species approved by the International Mineralogical Association are written using letters of extended Latin, there are some difficulties in writing them using Cyrillic alphabet. In Ukraine, the difficulties caused by the changes in the Ukrainian spelling and legislation in 1990 are added to them. Glossary compilers have left Ukrainian names of minerals, which were known before 1990, unchanged and recorded the names of mineral species discovered after this date with changes in spelling. For taking into account the reader's opinion two question packages was prepared. One of them relates to a way of recording Latinized names of minerals in Cyrillic: by transcription, continuing the tradition, or by transliteration? According to the compilers' opinion direct transliteration of the Latin alphabet is preferable. Another package of questions concerns the spelling of mineral species names in Ukrainian depending on the time of their discovery. The final decision based on the results of questionnaires will be taken by the Commission on Terminology.

Keywords: mineral, encyclopedia, dictionary of names, transliteration, spelling, website.